

20 let

SLG CELJE

Sezona

1970—1971

Egon Friedell in Alfred Polgar

GOETHE

Groteska v dveh slikah

&

Anton Tomaž Linhart

ŽUPANOVA MICKA

Ena komedija v dveh akteh

Režija

Mirč Kragelj

A. T. LINHART

1756—1795

Goethe	Pavle Jeršin
Solski svetnik	Marjan Dolinar
Profesor za nemško književnost	Janez Bermež
Izpitni prisednik	Jože Pristov
Züst, slab učenec	Borut Alujevič
Kohn, dober učenec	Branko Grubar
Linerl, Züstova prijateljica	Jadranka Tomažičeva, debut
Solski sluga	Miro Podjed
Scena	Viktor Molka
Kostumi	Alenka Bartlova
Jezikovni svetovalec	Mirko Mahnič
Lektor	Majda Križajeva
Prevajalec Goetheja	Maila Golobova
Tulpenheim, en žlahtni gospod	Janez Bermež
Sternfeldovka, ena mlada bogata vdova	Mija Mencejeva
Monkof, Tulpenheimov perjatelj	Borut Alujevič
Jaka, župan	Jože Pristov
Micka, njegova hčer	Jadranka Tomažičeva, debut
Anže, Micken ženem	Miro Podjed
Glažek, en šribar	Branko Grubar

France Kidrič

o prvi slovenski predstavi

V dneh, ko je velika francoska revolucija rušila socialne in politične privilegije fevdalizma ter se opajala z mislijo na zavzetje bastije, se je pripravljala med ljubljanskim meščanstvom revolucionaren napad na enega tistih svojevrstnih privilegijev tujega jezika, ki so bili posledica državnega sožitja maloštevilnega slovenskega kmečkega naroda s številnim, za gospoda vzgojenim, krivice tega stanja ne čutečim.

Slo je za prvo slovensko predstavo na tistem ljubljanskem oficialnem odru, kjer so igrali drame sicer samo v nemškem jeziku, opere tudi v laškem. Dejanje se je zgodilo dne 28. decembra 1789.

Sest ali sedem poskusov rabe slovenske besede v dramatičnem oblikovanju bi mogli iz časa pred 28. decembrom 1789. navesti. Toda ti poskusi so vsebovali še malo revolucionarnega v označenem smislu. Tudi menih Dev, ki je napisal 9 let prej prvi slovenski operni libreto, je mislil le na literarno panogo, ne na zavzetje odra. Najbližji označeni smeri so bili pač slovenski prevodi italijanskih arij, ki sta jih sem ter tja prirejala Zois in Linhart, da so jih laški operisti vpletali med italijansko petje. Toda to so bili odlomki, ki jih je zmogel tudi pevec brez znanja slovenščine.

Pred 150 leti pa se je pripravljalo in pripravilo izrazito jezikovnokulturno revolucionarno dejanje: v drugi polovici 1789. leta je Linhart v intimnem sporazumu z Žigo Zoisom dogotovil dva slovenska gledališka teksta, izmed katerih je »Županovo Micko« priredil po nemški veseloigri Josefa Richterja z naslovom »Die Feldmühle«, komedijo »Veseli dan ali Matiček se ženi« pa po francoski predlogi z naslovom »La folle journée ou le mariage de Figaro«, ki ji je avtor Pierre Augustin Caron de Beaumarchais; še istega leta sta dala Zois in Linhart obe prireditvi v tisk, in sicer zaradi pospešitve dvema ljubljanskima tiskarjema, ki sta morala oba zbrati isti libretni format ter sta dotiskala deli okoli božiča 1789. leta z letnico 1790.; a dne 28. decembra 1789. so predstavljali igralci iz ljubljanskih krogov »Županovo Micko« na odru ljubljanskega stanovskega gledališča.

Dogodek z dne 28. decembra 1789. je omogočila posebnost slovenskega preroda, ki sta jo tvorili dve komponenti: prva je obstajala v čudežu, da se je izmed vseh številnih fevdalcev na slovenski zemlji eden edini, baron Sigmund Zois, pridružil slovenskim prerodnim aktivistom; druga v nepričakovani sreči, da je Zois pridobil za svoje načrte tudi Linharta, ki je do 1781. l. bil in hotel ostati nemški literat.

V okviru slovenske prerodne aktivnosti se je pojavila gledališka predstava razmeroma pozno, saj je bila ta aktivnost 1789. leta že nad 20 let stara. Predvsem dve okoliščini sta ovirali v teh 20 letih korak slovenske Talije: med igralci, ki so prihajali v Ljubljano igrat

SHUPANOVA MIZKA

ENA
KOMEDIA
v'
DVEH AKTEH.

Preparjena po tej nemški:

Die Feldmühle,

inu

v' LUBLANI

jègrana v' Lèjti 1790.

Stiskana per Joan. Frideriku Egerju.

nemške drame, ni bilo ljudi, ki bi bili obvladovali slovensčino; med prvimi slovenskimi preroditelji ni bilo človeka, ki bi bil sposoben, prirediti večji moderni slovenski gledališki komad. Tudi Zoisove jezikovne sposobnosti so zadostovale komajda za prevajanje arij. Kritični Linhart je pa vedel, da mora po svoji jezikovnokulturni preorientaciji še dolgo brati slovenske knjige, zlasti novi prevod biblije, in še dolgo prisluškovati živi slovenski govorici, preden bo pripravljen za oblikovanje odrskega slovenskega besedila.

Če bi bila hotela imeti Zois in Linhart za prvo slovensko predstavo izviren slovenski tekst in ne prevoda, bi bila morala na predstavu najbrž še dolgo čakati. Tudi Čehi so 1771. l. predstavljali prevod nemškega teksta ter si pomagali s prevodi tudi še pri drugi in tretji predstavi 1785. l., šele 10. junija 1786., ko so če-trtič igrali v češčini, so mogli seči po izvirniku.

Pri iskanju predlog se ni ustavil Linhart pri eni tuji literaturi, ampak je vzel eno predlogo iz nemščine, drugo iz francoščine, kakor bi hotel reči, da mora majhen narod črpati tu in tam, ako se hoče končno osamosvojiti ter pripraviti za svojo pot.

Jezikovnih težav, ki so se grmadile pred začetki slovenske dramatike, sta se Zois in Linhart dobro zavedala. Samo dva sloja sta imela svoj razvit razgovorni jezik: kmet za svoje potrebe, duhovnik za pridižnico. Kako naj govorijo v drami predstavniki drugih slojev? Ali tako kakor kmečki hribovec? Ali tisto strašno mešanico, s katero so si v razgovorih s podložniki pomagali graščaki in valpti? Linhart je skoraj moral za prvi poskus iskati teksta, v katerem prevladuje kmečki govor, v drugem poskusu pa si je upal že dalje. Problem je reševal z dosti posrečenimi kompromisi, ki so plod intenzivnega razmišljanja.

Zois in Linhart sta zdravo slutila, da je treba slovenski Taliji polagoma priboriti porabo tistih institucij, ki jih je zaradi nenormalnih jezikovnokulturnih privilegijev na slovenskih tleh imela tuja.

Vprašanje odra jima menda ni povzročalo skrbi, ker je vplivni Zois pač lahko dosegel, da je smela gorenjska Zupanova Micka nastopiti na odru v poslopju, ki so ga četrto stoletja prej zgradili kranjski deželni stanovni, fevdalni oblastniki dežele.

Mnogo težavnejši je bil problem igralcev. Stalnega gledališkega ansambla v Ljubljani še vedno ni bilo, a v nemških in italijanskih družbah, ki so prihajale gostovat, tudi sedaj ni bilo ljudi, ki bi bili jezikovno kvalificirani za slovenske vloge. V ansamblu torej Zois in Linhart nista mogla dobiti take pomoči, kakor prijatelji čeških predstav v Pragi, ampak sta morala iskati nepoklicne igralce v tisti ljubljanski družbi, ki je znala slovenski, a se ne bi sramovala to znanje razkazovati tudi na odru. In glejte, uspelo jima je! Vloge za prvo slovensko predstavu so sprejeli ljudje, katerih

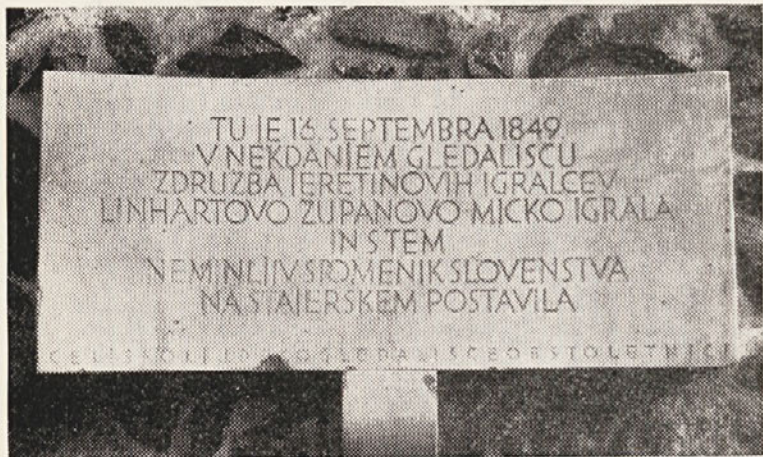
sodelovanje je bilo zaradi njihovega socialnega položaja obenem prerodna agitacija: dva plemiča, namreč tovarnar Desselbrunner in gospodična Garzarolli; trije advokati, en zdravnik, namreč Linhartov svak Makovic; gospa Linhart. Pri reprizi je veljavo slovenskega jezika dvignil še tretji plemič, ki je nadomestil enega moškega, 18-letni Francišek grof Hohenwart, sin Jurija Jakoba, deželnega odbornika.

Z uspehom predstave sta Zois in Linhart mogla biti zadovoljna: obisk je naklonil revežem lepo vsoto; kritika je pohvalila tekstovno prireditev in igralce; predrodni pomen predstave, ki ga je podčrtala tudi nemška kritika, je bil v resnici še izrazitejši.

Zato se pa tem uporneje vsiljuje vprašanje o vzrokih čudne usode Županove Micke, Matička in sploh slovenskega gledališča v naslednjih 58 letih po prvi slovenski predstavi: Zakaj so Županovo Micko igrali drugi sicer po Novem letu 1790., tretjič pa šele 8. julija 1848.? Zakaj so igrali Matička šele 6. januarja 1848., in sicer v Novem mestu? Zakaj se je v tej dolgi dobi gospodovanje privilegiranih jezikov prekinilo le 1803. l., ko so otroci Zoisovih sorodnikov predstavljali neko otroško igro, in 1822. l., ko so člani nemške gledališke družbe prvič in zadnjič nastopili s slovensko predstavo, prevodom iz Kotzebuja?

Na rovaš cenzure gre le čakanje Matička, ki je imel v časih protirevolucijske reakcije in protinapoleonovske restavracije seveda še manj upanja, da bi se smel pokazati na odru kakor prej. En vzrok novi slovenski zamudi je gotovo tradicija o tistih nenormalnih privilegijih nemščine na Slovenskem, ki so bili med Slovenci mnogo bolj zakoreninjeni kakor med Madžari, Srbi, Hrvati in Čehi ter se zdeli Ljubljancanom, ne izvzemši vedno niti ljudi s prerodno miselnostjo, nekaj samo ob sebi umljivega. Praga je češke predstave že zahtevala, Ljubljana bi bila slovenske še bolj tolerirala. Pa še na druge vzroke je treba misliti. Družbo privatnih sodelavcev za slovenske predstave ni bilo lahko dopolnjevati, a Desselbrunner je 1792. umrl, Linhartova žena se je posvečala novim materinskim skrbem, grof Hohenwart ni bil v Ljubljani. Najhujši udarec pa je zadel idejo 1795. l., ko je dne 14. julija nenadoma umrl Anton Tomaž Linhart, edini dramatični talent med slovenskimi preroditelji te dobe. Vodnik je sicer prevedel Kotzebujeve »Die deutschen Kleinstädter«, a je po vsej priliki misel na predstavo kmalu opustil. Ob petdesetletnici prve slovenske predstave se je Smole z vnemo oprijel načrta pomnoževanja slovenskih gledaliških tekstov, toda ugodni čas za slovenske predstave je že bil minil, avstrijski oblastniki so iz strahu pred panslavizmom že odklanjali vsako tako akcijo samo zaradi jezika.

Iz uvodne besede, govornjene v Narodnem gledališču v Ljubljani, 28. dec. 1939 ob uprizoritvi Županove Micke.

Spominska plošča, vzdana v stolp gledališča, odkrita ob 100-letnici prve slovenske gledališke predstave v Celju

16. septembra leta 1849. je bila v Celju velika slovesnost: otvoritev železniške proge, odcepa južne železnice od Celja do Ljubljane. Za to slovesnost se je majhno Celje pripravljalo z vsem sijajem, kar ga je premoglo. Kolodvor je bil slavnostno okrašen in na peronu je bilo miz in stolov za 800 gostov. Najavljen je bil prihod samega cesarja, namesto njega pa je prišel visoki nadvojvoda Albrecht v spremstvu mnogih odličnikov. Mnogo pomembnejši pa je za nas dogodek, ki se je tega večera odigral v prvotni gledališki zgradbi: uprizorjena je bila zanesljivo izpričana slovenska gledališka predstava v Celju — Županova Micka pod vodstvom celjskega tiskarja in občinskega svetnika Janeza Jeretina. Zgodovinar Ignacij Orožen omenja, da je bila prva predstava Županove Micke v Celju že 1804. leta, v Stari grofiji, drugih dokazov, bolj oprijemljivih pa ni na voljo.

Nadvojvoda Albrecht so se sicer premislili in se takoj po kosilu odpeljali naprej proti Ljubljani, z njim vred pa knezoškof lavantinski in drugi odličniki, njim na čast pripravljena Županova Micka pa je ostala in spregovorila z odra nam na čast.

Iz Zgodovine celjskega gledališkega življenja Fedorja Gradišnika

Zur Feier der höchst erfreulichen Ankunft Sr. Majestät unsers Allergnädigsten, allgeliebten Kaisers und Landesvaters FRANZ JOSEF I., und zugleich Siegesfeier unserer tapferen Heere in Italien und Ungarn:

Darstellung eines Theatersstückes in slovenischer Nationalsprache und eines deutschen Lustspiels.

Theater in der k. k. Kreisstadt Cilli.

Zonntag den 16. Septembe
wird zur obigen Dop
zu wohlthätigen An
von Aestigen Kunstpre
bei Beleuchtung des äusseren
aufgeführt.

Zupanova Micka.

Komedja v enajst djanjo. Premijena po nemški „Die Feldmühle“, von Josef Heiler.
V Ljubljani izdana v letu 1848.

O S E B E I

Tuipenhajm, slabten gospod,
Gosp. Sternfeldovka, mlada, bogata vdova,
Monkepl, Tulpenhajmov perjatelj,
Jaka, zupan.

Micka njegova hči,
Anze, Mickin kovač,
Glazel, pisar.

Se igra v dvoru pred zupanovo hišo, in v njegovi oštariji.

sačekam te igre: Petva avstrijske godovnice. (Vor Beginn des Stückes Abingung der österreichischen
mno in slovenischer Sprache.) Orchester-Besetzung von der hiesigen National-Garde-Music-Bande.

Dies auf folgt:

Das Fläschchen Kölnierwasser.

Empfunden in einem Nette, nach Zettels, von Gassell.

Verkauft

Städt. in der Stadt.

von Nürnberg.

Die Flasche gibt in jedem Weingarten, gegen Nacht mit dem ein oder zweimal.

Freies der Plätze ohne der Wohlthätigkeit Schranken zu setzen.

Von 10 U. - 11 U., Freitag 11 U., Samstag 10 U., Sonntag 11 U., Montag 10 U., Dienstag 11 U., Donnerstag 11 U., Freitag 11 U., Samstag 11 U., Sonntag 11 U.

Wollen zu Recht Spreng mit demselben Wasser ist in der Stadtverwaltung bei Herrn J. J. Kerschbader zu haben.

Anfang um halb 8 Uhr.

Die neue Volkshymne in slovenischer Sprache ist in der k. k. Kreisstadt Cilli bei Herrn J. J. Kerschbader zu haben.

Odtis lepaka prve slovenske gledališke predstave v Celju. Original hrani Mestni muzej v Celju

Ob robu

Kadarkoli in za kakršno koli rabo bi vzeli v roke Linhartovo Županovo Micko, vselej preseneča njena izredna radoživost in odrska uporabnost. Nehote človek pomisli na jezikovno področje, ki ji daje sukces neminljive originalnosti. Vendar ne gre le za živ in zanimiv spomenik naše kulturne davnine, tu je Linhart, zanesljiv ustvarjalec in poznavalec odra in njegovega dialoga. Govorica Micke se skladno zliva z vsebino, izrazom in obliko.

K tej prvi odliki, ki nas prevzema, je dodati še Linhartov občutek za komedijski realizem, ki je bil rokojsko uglajeni in groteskni Richterjevi predlogi tuj. Nekdaj pa se skoraj nismo mogli sprijazniti s prizorom podkriževanja in smo ga povezovali z Linhartovim programom, češ da je hotel opozoriti na nepismenost ljudstva. Nekam boleče in skoraj groteskno je deloval na nas ta prizor zaostalosti, manj smo mislili nanj kot na blestečo komedijsko domislico. Lahko bi bilo veselo dokazovanje, češ da ni vse v priučenosti, marveč v drugih vrlinah, v značajskih potezah. Poglejmo le ta hudomušni stavek Anžetov: »Jest ne znam pisat« — (in takoj pribije zraven) »Micka, ti tudi ne.« Tu ni sramu zavoljo neznanja, marveč jasna opredelitev: tu smo mi, tam ste vi! Vrednosti ne gre jemati po rodu niti po izobraženosti pa tudi ne po naziranju (to je Linhart neštetokrat dokazoval s svojimi življenjskimi odločitvami), marveč po poštenju, odkritosti in podobnih lastnostih.

Osebe, ki nam jih Linhart pripelje na oder, se kažejo v treh skupinah. Na eni strani Jaka, Anže in Micka, na drugi Tulpenheim, Monkof in k njima prištejmo še Glažka — popolnoma zase stoji Šternfeldovka. Narodnoobrambne interpretacije izza časov Bleiweisa pa vse do naših poveljnih uprizoritev so iskale v Linhartu potrditve kontinuirane borbe in tako smo prvo trojico postavljali realistično, drugo groteskno in celo karikirano. Šternfeldovka pa je kot *deus ex machina* post festum dodajala še svoj poduk.

Kakšna je bila Linhartova uprizoritev, pravzaprav ne vemo kaj več kot iz poročila nemškega kronista v dnevnem tisku: »... da je predstava prepričevalno dokazala, da vsebuje tudi kranjski jezik (za gledališče) dovolj gibčnosti, okretnosti, poudarnosti in melodije ... in da bo ves narod ponosen, ker so igralci in prireditelj teksta postavili temelj za izpopolnjevanje materinega jezika ter ga napravili uporabnega za oder.« Nadalje vemo, da so igrali sami imenitniki, ugledni meščani in žlahtniki — in tu se utrne tale misel: skladno s prosvetlenskim duhom Zoisovega kroga je šlo uprizoriteljem za to, da dokažejo odrsko uporab-

nost slovenščine (in v duhu prosvetljenstva je morala igra zares izzveneti kot živ in razburljiv eksperiment, ki je navduševal zlasti ta krog); ali pa so tudi vsi začutili, da ne gre samo za zmago odrinjene materinščine, marveč za zmago, ki se nam kaže kot kritika plemstva in prikrito zmagoslavje porajajočega se svobodumnega meščanstva? Naivno bi bilo misliti, da so plemkinja Garzarolli ter plemiča tovarnar Desselbrunner in grof Hohenwart sledili zasmehovanju samih sebe, čeravno je za čast plemiškega stanu na koncu poskrbela vloga Šternfeldovke.

Verjetno je njih igra izhajala iz situacij, vsebinskih peripetij, iz radoživosti jezika, iz sijajnosti uspelega eksperimenta, iz živih in plastičnih značajev, ki so zagotovo imeli svoje dvojnike zunaj teatra — skratka: ponorčevanje je izhajalo iz zdrave pameti, razumnosti omenjenih ljudi, iz ljubeznivega pa tudi hudomušno ironičnega spleta samih gledaliških idej, ki so daljnosežno izoblikovale kulturno in politično zavest slovenske srenje.

Janez Žmavc

ZA VAŠ DOM...

zahtevajte pri vašem trgovcu naš proizvodni program:

- samske spalnice
- otroške sobe BOŠTJAN
- program predsobnih omaric
- omarica za čevlje in razne druge funkcionalne omarice
- sklopna ležišča
- kuhinjske mize in stole
- lamelni parket
- furnirana notranja vrata
- ladijski pod

Lesno industrijski kombinat

Savinja

Mariborska c. 116
Celje

Egon Friedell

se je rodil 1878. leta na Dunaju. Z zasebnim učiteljem je prepotoval vso Nemčijo, se pripravljal kot ekster-nist na zrelostni izpit, hodil v Heidelbergu poslušat še predavanja iz filozofije, po vrnitvi na Dunaj pa se je vpisal na filozofijo in germanistiko. Po promociji za doktorja filozofije vodja literarnega »Kabareta ne-topir«. Skupaj s Polgarjem napiše nešteto enodejank, nastopa v Reinhardtovem gledališču, piše gledališke kritike, tudi kot parodije v stilu Kerra in Bahra, in kulturno zgodovino od antike do sodobnega sveta. 16. marca 1938, takoj po vkorakanju Hitlerjevih čet na Dunaj, se odloči za samomor.

V očeh ozkosrčnih ocenjevalcev se je zdel bržčas človek sumljivih kvalit. Bil je kabaretist, igravec, gledališki kritik, feljtonist, kulturni zgodovinar, dramatik in kar je najhujše — očitno je pisal brez napora in s humorjem. Eseji, satire in humoreske dajejo vtis o popolni duhovni neodvisnosti. Brilljanca duha se kaže zlasti v njegovem odnosu do gledališča, kjer se humor in dovtipnost še posebej izbrusita v čaru kulisnega sveta.

Skeč »Goethe« je nastal v letih Netopirja in je ostal v repertoarju kot trajen uspeh. Friedell: »...med najbolj igranimi deli svetovne literature.« Igral je namreč glavno vlogo celih 30 let, nazadnje januarja 1938, pičlih nekaj tednov pred smrtjo. Res malokdo bi znal tako precizno razkriti določeno metodo šolskega pouka, kakor sta nam jo avtorja pokazala v tej drobni umetnini.

Alfred Polgar

se je rodil 1875. leta, prav tako na Dunaju, umrl pa je 1955. l. v Zürichu. Imenujejo ga klasika male oblike. Deset let je do leta 1933. deloval kot žurnalist v Berlinu, nato pa se je pred rastočim fašizmom umaknil nazaj v Avstrijo, od tam pa v ZDA. Je odličen stilist, pregnanten v izrazu, vseskozi originalen in idejno bogat. Pisal je ljubeznivo radostne in lirično zasnovane kratke zgodbe, pripovedke in drobna lirična dela, feljtone in eseje, ki se kažejo kot skice, obravnavane iz pozicij liberalnega humanizma in prežete s skepticizmom, do katerega pa se je znal distancirati.

JADRANKA TOMAŽIČEVA

je letos diplomirala na AGRFTV v Ljubljani. Diplomski nastop je opravila z vlogo Milene v Cankarjevi Lepi Vidi. V razredu prof. Janeza Jermana je med drugim igrala Irino v Treh sestrah in Sonjo v Stričku Vanji A. P. Čehova, princeso Eboli v Schillerjevem Don Carlosu, Dorino v Molièrovem Tartuffu, Francko v Cankarjevem Kralju na Betajnovi in Olivijo v Shakespearovi komediji Kar hočete. Za Irino je prejela študentsko Prešernovo nagrado. Priložnostno je nastopala tudi v ljubljanski Drami in pa v eksperimentalni skupini Študentskega aktualnega gledališča. Z letošnjo sezono je podpisala angažma v našem gledališču, debitira pa z vlogama Micke in Linerl.

emiera 25. sept. 1970. Režiser Franci Križaj. Na sliki Stanko Potisk,
Minu Kjudrova, Pavle Jeršin in Janez Bermež

Oton Župančič

VERONIKA DESENIŠKA

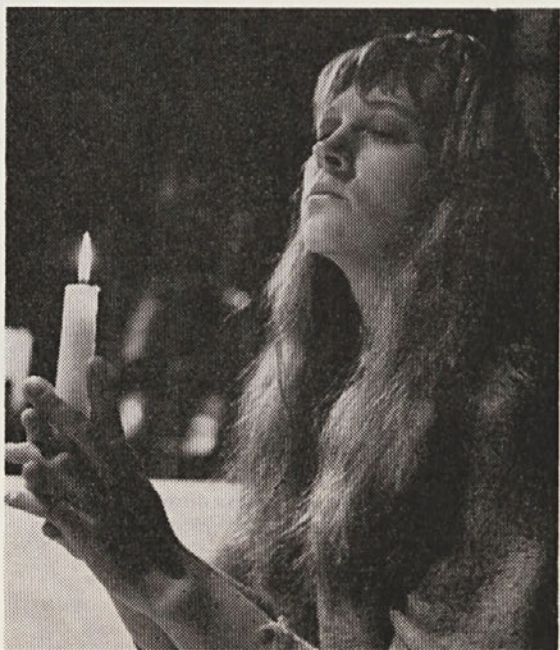
Nada Božičeva in Anica Kumrova

Marjanca Krošlova, Jana Šmidova, Marija Goršičeva in Minu Kjudrova

Marjanca Krošlova in Minu Kjudrova

CELJE

**POJEM
KVALITETE**

Ob potovanju v Ljubljano obiščite največjo trgovsko hišo na Slovenskem

VELEBLAGOVNICA

NA-MA

LJUBLJANA

Vam nudi v svojih poslovalnicah najrazličnejše blago

Hišne vesti

Občinski sindikalni svet Celje in sekretariat sekcije za kulturo, vzgojo in izobraževanje pri obč. konferenci SZDL sta v mesecu septembru organizirala posvetovanji z vodstvom SLG Celje. Razgrnjen je bil delovni in umetniški načrt gledališča za prihodnjo sezono in obravnavani problemi v zvezi z nadaljnjo profesionalizacijo gledališča, z njegovim vključevanjem v celjski in regionalni kulturni prostor, poiskane možnosti za še večji obisk iz vrst delovnih organizacij pa tudi stimulatívni predlogi za delo amaterskih skupin v odnosu do gledališča (in vice versa) so bili postavljeni na konkretno bazo. Vse priznanje je bilo dano občinski skupščini, ki je v letošnjem letu sanirala nemogoč gmotni položaj ustanove, seveda še vedno ne do kraja razrešen. Posebni poglavji sta rekonstrukcija gledališke stavbe (večni problemi s streho, kotlaro in dr.) in pa modernizacija odra, ki sam na sebi ne ustreza več zahtevam novega časa, dela pa tudi z zastarelimi in dotrajanimi mehanizmi in z neustreznim svetlobnim parkom.

GOSPODIČNA JULIJA bo po delovnem načrtu imela premiersko predstavo 20. novembra.

cetis celje

KVALITETNO TISKA:

- knjige, revije, časopise;
- kataloge in prospekte komercialno propagandnega značaja v eni ali večbarvni izvedbi;
- neskončne obrazce za elektronske računalnike;
- zloženke (snap-out) za racionalizirano poslovanje v različnih izvedbah in barvah.

OPRAVLJA:

- kartonažerske, knjigoveške, galanterijske in klišarske storitve.

NUDI:

- brezplačne strokovne nasvete pri oblikovanju tiskovin in obrazcev.

moda

CELJE

se priporoča s prvovrstno izbiro tekstilnega blaga, konfekcije, otroške obleke, galanterije, kozmetike itd. v svojih poslovalnicah:

VOLNA, Prešernova 7 VESNA, Cankarjeva 2

MANUFAKTURA, Cankarjeva 1

BABY, Trg V. kongresa 11

DROGERIJA, Prešernova 4

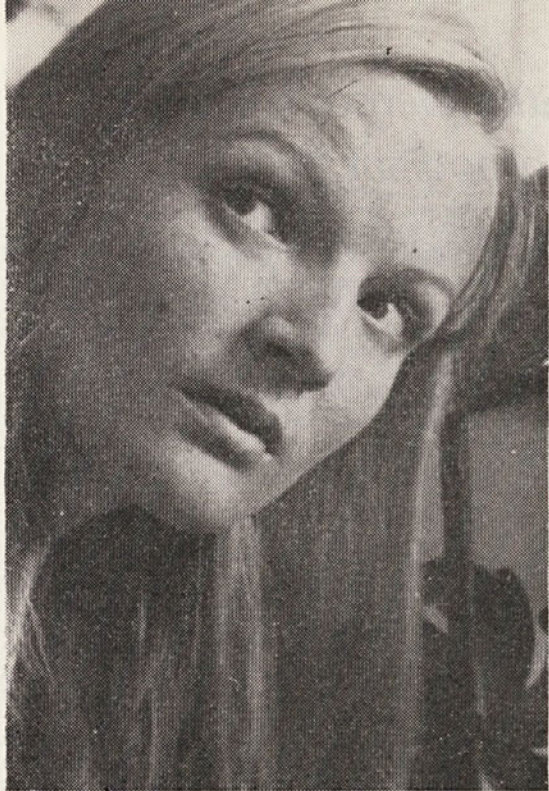
TORBICA, Prešernova 7

STARI TRG, Tomšičev trg 9

Iz Strindbergovega uvoda h Gospodični Juliji

V tejle drami nisem poskušal ustvariti nič novega — saj tudi ni mogoče — temveč sem želel samo modernizirati obliko po zahtevah, o katerih se mi zdi, da jih bodo sodobni novi ljudje postavili tej umetnosti. In v ta namen sem izbral motiv ali se dal zgrabiti motivu, o katerem bi se lahko reklo, da ni nasilno potegnjjen v vsakdanje spore, saj vprašanje o družabnem vzponu ali padcu, o višjih ali nižjih, o boljših ali slabših, o moškem ali o ženski, je, je bilo in bo zmeraj zanimivo. Ker sem vzela ta motiv iz življenja, kakor sem ga slišal iz drugih ust že pred veliko leti, ko je napravil kot dogodek močan vtis name, sem sprevidel, da je zelo primeren za žaloigro, saj še zmeraj obide človeka žalost, če vidi, kako propade s srečo obdarjen individuum, in še bolj, če izumre cel rod. A mogoče kdaj pride čas, ko bomo tako razsvetljeni, tako prebujeni, da bomo lahko ravnodušno opazovali surovo, cinično, brezsrečno igro, ki jo vsiljuje življenje, saj moramo računati s primitivnim, nezanesljivim miselnim mehanizmom, ki mu pravimo občutki, ti pa bodo odveč in škodljivi, kakor hitro se zadosti razvije organ razsodnosti. Ker junakinja prebuja sočutje, izvira samo iz naše slabosti, če se ne moremo postaviti po robu strahu, da tudi nas utegne zadeti ravno taka usoda. Še tako sočutni gledavec pa mogoče še ne bo zadovoljen s takimi občutki in človek z zaupanjem v prihodnost bo mogoče zahteval kakšen dejaven predlog, kako bi bilo treba odpraviti zlo, z drugimi besedami: nekakšen program. Vendar ni, prvič, nič absolutno slabega, saj je konec enega rodu lahko sreča za kakšen drug rod, da se more prikopati na vrh, in vrstenje vzponov in padcev je ena največjih mikavnosti v življenju, ker je sreča konec koncev le relativna. In človeku s programom, ki bi rad opravil z neprijetno okoliščino, da ptica roparica požre goloba in da uš žre ptico roparico, bi rad postavil vprašanje: Zakaj naj bi se to odpravilo? Življenje še malo ni tako matematično idiotsko, da bi samo veliki žrli majhne, temveč se ravno tako pogosto tudi zgodi, da čebela piči leva do smrti ali ga vsaj pahne v pobesnelost.

Če moja žaloigra napravi na marsikoga žalosten vtis, so si ti sami krivi. Če bi bili močni kakor prvi francoski revolucionarji, bi prav gotovo napravilo nanje dober in prijeten vtis, če bi videli v državnem gozdu jaso, rešeno trhljih, prestarih dreves, ki so bila predolgo napoti drugim, saj imajo ta ravno tako pravico,

METODA ZORČIČEVA

je lani absolvirala AGRFTV v Ljubljani v razredu prof. Vide Juvanove. Vloga Solange v Genetovih »Služkinjah« je bila njena diplomatska predstava. Še nekatere vloge v akademijinih produkcijah: Julija v Shakespearu, kraljica v Schillerjevem Don Carlosu, Ines v Sartrovih Zaprtih vratih. Igrala je v ljubljanski Drami (Orestija) in v Mestnem gledališču ljubljanskem, nastopala pa tudi v eksperimentalnih skupinah in na TV (Mali oglasi, Naslednji dan, kmalu pa jo bomo videli v Dekameronu). V Celju se jo spominjamo iz gostovanja MGL kot Piko v Torkarjevi Zlati mladini.

da rastejo svojo dobo, nekakšen občutek olajšanja, kakor ga ima človek, ko vidi, da je umrl nekdo, ki je bil neozdravljivo bolan!

Pred kratkim mi je nekdo oponesel, da je moja žalograva »Oče« hudo žalostna, kakor da bi morale biti žaloigre zabavne. Ljudje s poudarkom zahtevajo radoživosti in gledališki ravnatelji kar naprej naročajo burke, kakor da je radoživost v tem, da si prismuknjen, in da je treba ljudi risati, kakor da imajo vsi vidov ples ali da so bebasti. Jaz vidim radoživost v močnem, zagrizenem boju za življenje in moj užitek je v tem, če kaj izvem ali se nečesa naučim. In tako sem si izbral nenavaden, zato pa zelo poučen primer, skratka izjemo, vendar pomembno izjemo, ki potrjuje pravilo, a bo prav gotovo užalila vse, ki imajo radi vsakdanjosti. Potlej bo preproste duhove motilo tudi to, da moja utemeljitev dejanja ni preprosta in da vidik ni en sam. Vsak dogodek v življenju — in to je precej novo odkritje! — sproži po navadi cela vrsta bolj ali manj globoko zasidranih motivov, vendar si gledavci večinoma izberejo samo take, ki so po njihovem mnenju najlaže oprijemljivi ali po njihovi sodbi najkoristnejši. Recimo, da kdo naredi samomor. »Umazane zadeve!« poreče malomeščan. »Nesrečna ljubezen!« porečejo ženske. »Telesna ljubezen!« poreče bolnik. »Izjalovljeno upanje!« porečejo brodolomci. Povsem mogoče pa je motiv čisto kaj drugega ali ga sploh ni ali pa je rajni prikril poglavitni motiv s tem, da je izpostavil čisto kakšnega drugega, tako da je ostal njegov spomin v najlepši luči!

Zalostno usodo gospodične Julije sem utemeljil s celo množico okoliščin: materinski prvinski nagoni; očetova nepravilna vzgoja hčerke; Julijina natura in ženinov sugestivni vpliv na slabotnega, degeneriranega duha; in še naprej in še поблиže: slovesno razpoloženje v kresni noči; očetova odsotnost; Julijino mesečno perilo; njeno ukvarjanje z živalmi; vznemirljiv vpliv plesa; nočna poltema; močan afrodizijski vpliv rož; in še zadnje, naključje, ki pripelje dva človeka na štiri oči v samotnem prostoru, da niti ne govorimo o razgreti moški napadalnosti.

Torej nisem ravnal ne enostransko fiziološko ne zgolj psihološko; nisem zvrčal krivde samo na dediščino po materi ali iskal opravičila samo v menstruaciji ali edinole v »nespodobnosti« ali da bi samo oznanjal moralo! Ker nisem imel pri roki duhovnika, sem to zadnje prepustil kuharici.

Svoje osebe sem podal kot sodobne ljudi, ki žive v prehodnem času, ki je vsaj bolj hlastajoče histeričen kakor čas pred njim, zato so bolj omahujoče, same zase, pomešane s starim in novim, tako da se mi niti ne zdi mogoče, da se ne bi sodobne ideje po listih in pogovorih pretihotapile tudi v plasti, v kakršnih lahko živi služabništvo.

Moje osebe (karakterji) so konglomerati preteklih in sedanjih kulturnih stopenj, iztržkov iz knjig in listov, koščkov ljudi, odtrganih krp prazničnih oblek, ki so se spremenile v cunje, kakor je tudi osebnost znesena od vseh vetrov. In zato sem dodal le malo podatkov iz razvoja v preteklosti, ker sem dovolil šibkejšim, da kradejo močnejšim in jih oponašajo v govorjenju, dovolil osebam, da si druga od druge sposojajo »ideje«, sugestije, kakor pravimo temu.

Gospodična Julija je sodobna osebnost; pri tem ne mislim, kakor da na pol žensk, ki sovražijo moške, ni bilo v vseh časih dovolj, temveč pravim, da je zdaj odkrita, da je stopila med nas in vzdignila prah. Polženska je danes tip, ki sili v ospredje, ki se prodaja za oblast, za odlikovanja, za povišanja, za diplome, kakor se je poprej za denar, in namiguje na izrojenost. Taki tipi niso ne vem kako popolni, saj niti niso obstojni, a se kljub temu s svojo klavrnostjo podaljšajo še v prihodnji rod; in izrojeni moški si menda podzavestno izbirajo družice med njimi, da množe in vzrejajo zastopnike neugotovljivega spola, ki se trapijo v življenju, a na srečo propadejo, bodisi zaradi neskladja s stvarnostjo ali zaradi nezaustavljivega izbruha potlačenih gonov ali zaradi izjalovljenih pričakovanj, ker se ne morejo povzdigniti med ljudi. Ta tip je tragičen in pomeni primer brezupnega boja z naravo, tragičen, tako rekoč nekakšna dediščina romantike, ki jo zdaj spodbija naturalizem, ker si želi samo srečo; in za srečo so potrebni močni in dobri tipi.

Gospodična Julija pa je tudi ostanek starega vojaškega plemstva, ki se zdaj umika novi, živčni aristokraciji ali veliki gospodi; žrtev razklanosti, ki jo je povzročila v družini materina »pregreha«; žrtev časovnih samovoljnosti in razmer, svoje krhke konstitucije, vse to pa se ujema z nekdanjo usodo ali z vesoljnimi zakoni. Krivdo je naturalist odpravil obenem z Bogom, vendar ne more odpraviti posledic dejanja, kazni, zapora ali strahu pred vsem tem, in sicer kratko in malo zato ne, ker morajo ostati, pa naj jih naturalist osvobodi ali ne, saj prizadeti soljudje niso nikoli tako dobrodušni, kakor morejo biti — za dobro nagrado — neprizadeti ljudje, taki, ki v stvar niso zapleteni. Tudi če bi oče po sili razmer napravil križ čez maščevanje, bi se hči znesla sama od sebe, kakor tudi v resnici napravi pred našimi očmi, in sicer iz prirojenega ali poddedovanega občutka za čast, ki ga zgornji razredi pridobivajo v dediščino — od? Iz barbarstva, iz arijske pradomovine, iz srednjeveškega viteštva; in naj je še tako lepo, je vendar danes neugodno za ohranitev rodu. To je namreč plemiški **harakiri**, japonski zakon najbolj ponotranjene vesti; ta človeku ukazuje, da mora sam **sebi** prerezati trebuh, če ga kdo drug žali, in to je prilagojena oblika dvoboja, plemiškega privilegija, ki še naprej živi. Zato služabnik Jean ostane

živ, gospodična Julija pa ne more živeti brez časti. To je prednost hlapca pred grofom, da ne pozna življenjsko nevarnih predsodkov o časti; in v vseh nas arijcih je nekaj plemiča ali donkihota, tako da simpatiziramo s samomorivcem, ki napravi kaj nečastnega in s tem zapravi čast; in v nas je še zadosti plemiča, da trpimo, ko vidimo padlo veličino, kako leži in je podobna mrliču, ja, še celo, če bi se padli vzravnal in s častnimi dejanji popravil napako. Služabnik Jean je prvoborec, človek, pri katerem je čutiti spremembo značaja. Bil je kajžarski sin, pa se je razvil v prihodnjega gospoda. Njemu se zdi učenje lahko, saj ima razvite čute (voh, okus, vid) in smisel za lepoto. Malo si je že pomagal naprej in je zadosti trd, da mu ne bo šlo do živega ob srečavanju z zaslugami drugih ljudi. Za svojo okolico je že nekaj boljšega, tako da jo zaničuje kot zastale ljudi, ki se jih boji in pred katerimi beži, saj poznajo njegove skrivnosti, oprezujejo za njegovimi zmožnostmi, nevoščljivo opazujejo njegov vzpon in privošljivo sprejmejo njegov padec. Od tod njegova dvojna, nedodelana natura, ki omahuje med simpatijo za predstojnike in sovraštvom do tistih, ki so še tako visoko. Sam pravi o sebi, da je aristokrat in da je spoznal skrivnosti dobre družbe; da je zlikan, a znotraj surov, da že z okusom nosi frak, vendar ne more dati nobenega poročstva za to, da je njegovo telo čisto. Pred gospodično ima rešpekt, Kristine se pa boji, ker so ji na dlani njegove nevarne skrivnosti; zadosti je neobčutljiv, da ne bo dovolil nočnim dogodivščinam, da bi moteče posegle v njegove načrte za prihodnost. S surovostjo hlapca in s krvoločnostjo vladarja lahko gleda kri, ne da bi omedlel, si naprti nesrečo na grbo in si jo vrže čez rame; zato pride brez ran iz boja in bo nazadnje prav gotovo postal hotelir; in tudi če se njemu še ne bo posrečilo, da bi postal romunski grof, bo prav gotovo njegov sin že študiral na univerzi in bo mogoče vladarski namestnik.

Sicer pa Jean prinaša zelo pomembne osvetlitve o tem, kako si spodnji razredi zamišljajo življenje, kakor ga vidijo od spodaj, če le govori resnico; to se namreč dogaja le poredko, saj bolj govori tisto, kar je njemu v prid, kakor pa tisto, kar je res. Ko gospodična Julija izreče domnevo, da morajo spodnji razredi posebno močno občutiti pritisk zgornjih, ji Jean seveda pritegne, ker ima pred očmi predvsem to, da si mora pridobiti njeno simpatijo, vendar pri priči popravi svoje mnenje, ko sprevidi, da je zanj koristnejše, če se izloči iz trume.

Jean je nad gospodično Julijo ne samo zato, ker je v procesu vzpona, temveč tudi zato, ker je moški. Spolno je aristokrat zaradi svoje moške moči, zaradi svojih ostreje razvitih čutov in zaradi svoje zmožnosti za iniciativo. Občutek manjvrednosti se mu koti predvsem iz trenutnega socialnega okolja, v katerem živi,

a se ga bo prav gotovo iznebil. kakor hitro odloži služabniško livrejo.

Njegova hlapčevska miselnost se kaže v njegovem spoštovanju grofa (škornji) in v njegovem religioznem vražarstvu; vendar spoštuje grofa zlasti zato, ker je na višjem položaju, takem, ki ga poskuša sam doseči; in to spoštovanje ostane v njem še naprej, ko že osvoji domačo hčer in spozna, kako prazna je lepa lupina. Ne verjamem, da bi se moglo razviti ljubezensko razmerje v »plemenitejšem« pomenu besede med dušama, ki sta si po naravi tako različni, zato sem položil gosposodični Juliji na jezik besede o ljubezni, da se tako zavaruje ali opraviči; in Jeanu sem pustil, da ugiblje, kako bi bila njegova ljubezen v drugačnih okoliščinah popolnoma mogoča. Po mojem je z ljubeznijo tako kakor s hiacinto, ki mora pognati korenine v temi, **preden** se more odpreti v zdrav cvet. V našem primeru se požene v vis in v cvet in v sad hkrati, zato pa rast tako hitro uvene.

Navsezadnje imamo Kristin, deklo, ki je posebljena nesamostojnost, topounnost, kakor se je razvila pred pečjo, prenatrpana z moralo in vero, ki sta ji v krinko in za grešnega kozla. V cerkev hodi zato, da mirne duše in spretno dosega pri Jezusu, da ji odpušča domače tatvine in zagotavlja novo zalogo nedolžnosti. Drugače pa je stranska oseba in zato namenoma le skicirana, kakor sem napravil tudi z duhovnikom in z zdravnikom v »Očetu«, ker si pač želim imeti samo vsakdanje ljudi, kakršni so po navadi podeželski duhovniki ali zdravniki v provinci. In če so se moje stranske osebe zdele komu nekam abstraktne, je vzrok v tem, da so vsakdanje osebe po svoje nekam abstraktne pri izpolnjevanju svojega poklica, se pravi nesamostojne, ker kažejo samo eno plat pri izpolnjevanju poklica, in dokler publika ne začuti potrebe, da bi jih videla od več strani, je moj abstraktni oris precej pravilen.

Prevedel Janko Moder

Žična

Tovarna žičnih izdelkov ŽIČNA Celje nudi svoje kvalitetne proizvode z najugodnejšimi pogoji.

Kolektiv se priporoča!

VAŠ ADUT

je nakup

pri

T

TRGOVSKO PODJETJE NA VELIKO IN MALO

TEHNO-MERCATOR CELJE

EMO

CELJE

EMAJLIRNICA
METALNA INDUSTRIJA
ORODJARNA

Telefon: 39-21 — Telex: 0335-12 — Telegram: EMO Celje
— P. p. 79

izbira naših **oblek**

zadovolji vsak **okus**

28 oddelkov

pričakuje

vaš

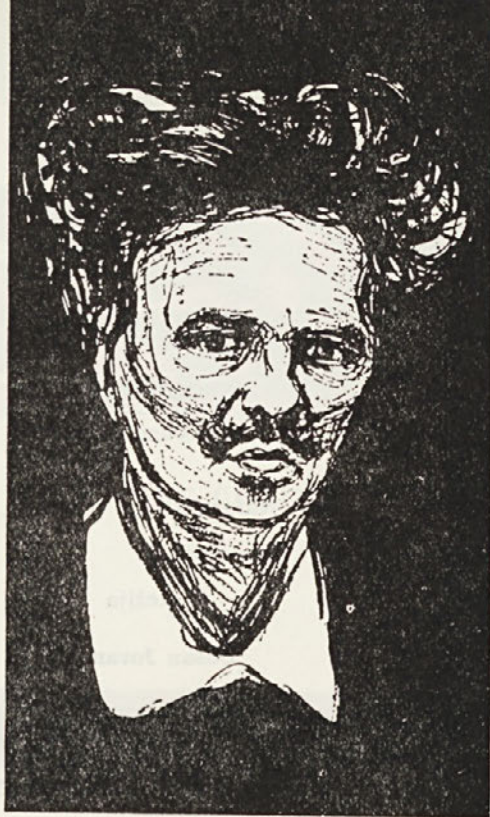
obisk

VELEBLAGOVNICA

TKOJNA

CELJE

AUGUST STRINDBERG

švedski pisatelj (1849—1912), napisal čez 50 dramskih del, množico romanov (Rdeča soba), avtobiografij (Sin služkinje, Bedakova izpoved idr.), kratkih zgod in pesnitev. Močno je vplival na evropsko književnost. Največkrat konfrontira moškega in žensko kot nepomirljiva pola atavističnega, s sovraštvom prežetega prakonflikta, v katerem pa običajno zmaguje ženska. Najbolj znane drame: Oče, Gospodična Julija (1888), Smrtni ples, Proti Damaskusu, Sonata strahov idr.

Vodja in šepetalka pri predstavi Zupanove Micke in Goetheja: Stanko Jost — Anica Kumrova. **Vodja in šepetalka pri predstavi Gospodične Julije:** Anton Zupanc — Sonja Antloga. **Tehnično vodstvo:** Franjo Cesar — **Razsvetljava:** Bogo Les — **Odrski mojster:** Franc Klobučar — **Scena, kostumi in rekviziti iz delavnice SLG Celje.**

Gledališki list SLG Celje. Jubilejna sezona 1970-71, št. 2-3. Predstavniki: upravnik Bojan Štih. Urednik: Janez Zmavc. Fotografije Veronike Deseniške: Viktor Berk. Naklada 1.500 izvodov. Cena 2 din. Tisk CETIS grafično podjetje Celje.

August Strindberg

GOSPODIČNA JULIJA

(Fröken Julie)

Naturalistična tragedija

Režija

Dušan Jovanović

Gospodična Julija **Metoda Zorčičeva**

Jean, sluga **Sandi Krošl**

Kristin **Jana Šmidova**

Prevod **Janko Moder**

Scena **Milenko Matanovič**

Kostumi **Anja Dolenčeva**

**Pantomimično
plesni elementi** **Lojzka Žerdinova**